

Task Force Irak (Forsvarskommandoens Irak-undersøgelse)

15. december 2011

Foreløbige konstateringer på baggrund af Forsvarskommandoens Irak-undersøgelse

Forsvarskommandoens Irak-Task Force har foretaget en systematisk gennemgang af direktivgrundlag, klarlagt operative fremgangsmåder og gennemført en sammenligning af rådige informationer om mere end 1170 enkelthændelser. Såvel eksterne som omfattende interne kilder har været inddraget i belysningen af følgende centrale undersøgelsesemner:

- Antallet af irakere, som danske enheder har tilbageholdt, og hvorledes de tilbageholdte efterfølgende er håndteret og behandlet.
- Hvorvidt der fra dansk side blev handlet behørigt på observation af eller tilgang af information om overgreb fra danske enheders, koalitionsstyrkers eller fra irakiske myndigheders side.
- Hvorvidt der blev truffet tilstrækkelige foranstaltninger til beskyttelse af den danske bataljons lokalansatte irakere.

Kildegrundlag

Der er foretaget en gennemgang af følgende kilder.

Primære interne kilder:

- Udsendte direktiver og tilhørende instruktioner (magtanvendelsesdirektiver mv.).
- Daglige situationsrapporter fra den danske bataljon.
- Meldinger om særlige hændelser fra den danske bataljon.
- "TOC-logs" (journaler vedrørende meldinger på bataljonens primære radionet).
- Hærens militærpolitis arkiver vedrørende Irak.
- Månedlige statusrapporter vedrørende tilbageholdte og tilsyn.
- Korrespondance mellem forswarets myndigheder og med udsendte enheder.

Uddybende interne kilder, der er anvendt til supplerende belysning af omstændigheder ved konkrete hændelser:

- Operationsbefalinger.
- Signalordrer.
- "After Action Reviews"/"Post Operations Reports".

Eksterne kilder:

- Koalitionsdirektiver.
- Wikileaks-dokumenter.
- Henvendelser til den oprettede "Irak-hotline".
- Medieomtale vedrørende Irak-missionen i forlængelse af wikileaks.org læk af informationer.
- Rapporter fra ikke-statslige organisationer (NGO) vedrørende overgreb mv. i Irak.

Grundlag for orientering om klarlagte problemstillinger mv.

Undersøgelsen er ikke fuldt tilendebragt. Der er imidlertid konstateret en række forhold, som ses at repræsentere centrale sammenhænge og problemstillinger vedrørende undersøgelsesområderne. Det vurderes generelt, at disse nedenstående forhold ikke i væsentlig grad vil blive ændret ved en fuld færdiggørelse af undersøgelsen.

Antallet af tilbageholdte

Det er konstateret, at et væsentligt større antal personer har været tilbageholdt af danske styrker, end forsvarets tidligere opgørelser har vist. På det foreliggende grundlag vurderes i alt ca. 500 personer med hhv. sikkerhed (ca. 475) og større sandsynlighed (ca. 25) at være tilbageholdt (frihedsberøvet) i kortere eller længere tid af dansk personel.

Af kildegrundlaget fremgår beskrivelser af hændelser, hvorunder yderligere ca. 150 personer ses at have været anvist opholdssted af danske enheder. Denne kategori af personer har ikke været frihedsberøvet. Den omfatter personer, der frivilligt imødekom dansk personels instruktioner om, i en kortere periode, at forblive på et givent sted eller undlade at gå ind i et givent område (eksempelvis et hus). Anvisninger blev iværksat af hensyn til operationers gennemførelse og/eller de pågældende personers sikkerhed.

Ovennævnte tal er resultatet af en systematisk gennemgang og sammenligning af informationer i rådige kilder, som har kunnet bidrage til at belyse forløbet vedrørende håndtering af den enkelte tilbageholdte person og til at fastslå ansvaret herfor.

Differentieringen mellem "sikre" dansk-tilbageholdte og tilbageholdte med "større sandsynlighed" afspejler den konstaterede varierende grad af vished vedrørende hændelsesforløbene, som er en konsekvens af en stedvis manglende entydighed i beskrivelserne i de rådige kilder. Der gælder eksempelvis den radiokorrespondance mellem de involverede, der er gengivet i "TOC-Logs", eller fremgår af rapporter vedrørende hændelserne.

Undersøgelsen har anlagt det kriterium, at danske soldaters – selv kortvarige – (første) fysiske kontrol med en tilbageholdt person, var ensbetydende med, at tilbageholdelsen var foretaget af danske enheder.

Forsvaret har tidligere konstateret, at der var betydelige usikkerhedsmomenter forbundet med opgørelsen af antallet af tilbageholdte. For at kunne anvende det umiddelbart rådige informationsgrundlag, der lå til grund for disse opgørelser, har der derfor været anlagt særlige kriterier for opgørelserne. Et afgørende grundlag for tidligere opgørelser har været en såkaldt "MP-statistik". Begrebet dækker over et forsøg på at genskabe en retvisende liste over danske tilbageholdte. Listen blev udarbejdet ved bataljonen i Irak i august 2004 med henblik på at skabe et samlet overblik over antallet af danske tilbageholdte.

Undersøgelsen har konstateret, at der fra medio 2003 (udsendelsestidspunktet) og frem til medio 2004 ikke har været foretaget en systematisk og dermed retvisende registrering af og rapportering om danske tilbageholdte. Det overvejende flertal af tilbageholdelser er foretaget netop i denne periode. Det kan konstateres, at de opgørelser der blev udarbejdet i perioden ikke muliggør, at der kan henføres konkrete personer til de gennemførte tilbageholdelser.

Blandt øvrige faktorer, som har medvirket til upræcise registreringer og opgørelser, har været en manglende definition af begrebet "tilbageholdt". Forsvarskommandoen udgav i november 2007 en definition for begreberne anviste og tilbageholdte. Definitionerne kom ikke til anvendelse for de danske styrker i Irak.

I forbindelse med undersøgelsen er der foretaget en gennemgang af hændelsesforløb og den tidligere foretagne rubricering af de pågældende hændelser. Denne gennemgang har vist, at der tilsyneladende i visse tilfælde har været tvivl om det ansvar, der blev udløst, når danske enheder, i samarbejde med udenlandske – primært engelske og irakiske – enheder, tilbageholdte personer.

Videre håndtering af tilbageholdte

Danske enheder ses at have overdraget mere end 300 tilbageholdte personer til andre nationer.

Det er på det foreliggende grundlag fastslået, at ca. 55 personer med sikkerhed er overdraget til britiske enheder. Der foreligger for 41 af disse informationer vedrørende deres løsladelse. En person ses at være undsluppet britisk varetægt, mens forsvarrets myndigheder ikke råder over informationer om de resterende 13 personer.

Mere end 260 danske tilbageholdte personer er blevet overdraget fra bataljonen til lokale irakiske myndigheder. Disse overdragelser fandt typisk sted i direkte forlængelse af enhedernes patruljevirkosomhed i bataljonens ansvarsområde, hvor personer blev tilbageholdt som følge af mistanke om kriminelle handlinger. Der har som udgangspunkt været hjemmel til sådanne overdragelser i de udgivne danske direktiver. Det rådige materiale kan ikke dokumentere, at der er foretaget den fornødne formalisering af overdragelsen i form af registrering og udfærdigelse af kvittering for overdragelse mellem udleverende eller modtagende enhed. Der forefindes endvidere generelt ingen dokumentation for de pågældende personers skæbne.

Det er konstateret, at der efter magtoverdragelsestidspunktet august 2004 i 12 tilfælde – i strid med de nationale direktiver og den fastlagte rollefordeling mellem irakiske enheder og internationale styrker – blev overdraget danske tilbageholdte personer til irakiske myndigheder.

Tilsyn med overdragne tilbageholdte

Der er ikke fundet dækkende oplysninger om gennemførte tilsyn for indsatte i koalitionen detentionsfaciliteter eller i irakiske fængsler. Det kan derfor ikke fastslås, om der i alle tilfælde er blevet gennemført de tilsyn, der var fastsat krav om i gældende nationale direktiver. Beskrivelser i bataljonens rapportering mv., af udfordringer, i form af store transportafstande, tilvejebringelse af sikkerhed og opnåelse af adgang til fængsler mv., indikerer, at det ikke har været tilfældet.

For 76 af de mere end 300 overdragne personer forefindes der i kildematerialet oplysninger, der gør det muligt at fastslå, hvorledes den pågældende er håndteret i forlængelse af overdragelsen (løsladt, videreoverdraget, dømt etc.).

Imidlertid foreligger der til gengæld ingen informationer om, at danske enheder eller myndigheder har observeret eller modtaget orientering om tilfælde af drab, overgreb eller tilsvarende begået mod personer, der var tilbageholdt eller overdraget af danske enheder.

Registrering og rapportering vedrørende tilbageholdte

Forsvarets krav til og procedurer for registrering og rapportering af blandt andet tilbageholdelser blev udviklet betydeligt i løbet af indsættelsesperioden i Irak (2003-2007) – og især efter medio 2004. Imidlertid foreligger der i dag kun for et begrænset antal hændelser, vedrørende tilbageholdte og eventuelt videreoverdragne, dækkende oplysninger omkring den umiddelbare og efterfølgende håndtering. Således har det kun for 43, ud af de i alt 475 danske tilbageholdte, været muligt at fastslå personens navn, vedkommendes skæbne og fastslå, at de gældende krav til registrering, tilsyn og rapportering er overholdt.

Samarbejdet med andre nationers enheder i forbindelse med tilbageholdelse

De britiske enheder, der var underlagt eller som støttede den danske bataljon, rådede typisk over specialuddannet personel, som havde særlige forudsætninger for at foretage tilbageholdelser og i forbindelse hermed sikre beviser vedrørende den tilbageholdte. Rådigheden over og disponeringen af sådanne kapaciteter imødekom bataljonens foresatte (britiske) myndigheds skærpede krav til, hvorledes tilbageholdelser skulle gennemføres af hensyn til bevisindhentning.

Imidlertid kan de underlagte og støttende enheders rådige kompetencer ikke i alle tilfælde alene forklare den praktiserede rollefordeling mellem fx danske og britiske enheder ved udførelse af tilbageholdelser. Således er engelsk personel i større omfang blevet anvendt til at forestå selve tilbageholdelsen, hvorved den danske enhed dermed ikke blev ansvarlig for tilbageholdelsen og de deraf følgende forpligtelser i forhold til blandt andet at transportere og udføre tilsyn med disse.

Reaktioner på tilfælde af overgreb

Iraks fortid har betydet, at den danske opgaveløsning foregik i en "hård og kontant" kultur, der var præget af etnisk og religiøs betinget favorisering og forfølgelse af egeninteresser fra såvel borgeres som myndighedspersoners side.

Inddragelse af og samarbejde med irakiske hær- og politienheder var en forudsætning for dækkende varetagelse af sikkerheds- og myndighedsopgaver. Det var også nødvendigt af hensyn til udvikling af de irakiske sikkerhedsstyrker med henblik på overtagelse af det samlede sikkerheds- og myndighedsansvar.

Danske enheder ses at have reageret konsekvent og hensigtsmæssigt i situationer, hvor der direkte blev bevidnet overgreb eller hårdhændet behandling fra irakiske enheders side. Bataljonen har fulgt op herpå ved direkte indgriben, påtaler og vejledning mv.

Arkivering af oplysninger om hændelsesforløb

Der er konstateret en uensartet journalisering og arkivering, som har gjort det vanskeligt og tidskrævende at rekonstruere forløbet af enkelthændelser såvel som det samlede og dækkende billede af opgavevaretagelsen. Et antal centrale dokumenter – herunder den såkaldte "militærpoliti-fangedatabase" (elektroniske udgave) vedrørende tilbageholdte – er konstateret tabt gået.

Direktiver

Rekonstruktion af det gældende direktivkompleks har været omstændig og meget tidskrævende.

Der er konstateret, at der i eller i tilknytninger til direktiverne mangler oplysninger, som gør det muligt at sammenstille direktiver i korrekt rækkefølge, fastslå årsager til centrale direktivændringer, udgivelsestidspunkter og tidspunkt for, hvornår direktivet i praksis dannede grundlag for bataljonens opgaveløsning.

Der er konstateret perioder på "timer til dage", hvor der har været et "direktivvacuum" i form af tilsyneladende manglende retningslinjer for denne del af virksomheden ved bataljonen. Det har primært været tilfældet i forbindelse med missionsstart og ved ændring af de mandatbestemte rammer og opgaver i medfør af den irakiske selvstændighed medio 2004.

Varetagelse af lokalansatte medarbejders sikkerhed

På baggrund af de rådige oplysninger ses der at være iværksat tilstrækkelige tiltag til imødegåelse af sikkerhedstrusler, der var rettet mod bataljonens lokalansatte medarbejdere.

Henvendelser til Forsvarskommandoens "Irak-hotline"

Der har været rettet i alt 8 henvendelser til den oprettede "Hotline" vedrørende Irakundersøgelsen. De modtagne Informationer er sammenholdt med øvrige rådige informationer.

Sager overdraget til Forsvarets Auditørkorps

To henvendelser til hotlinen har vedrørt informationer af en sådan karakter, at det ikke af det rådige materiale kunne afgøres, om der var foretaget bevidste handlinger i modstrid med de gældende direktiver. Dette har medført, at forholdet har været anmeldt til Forsvarets Auditørkorps. I ingen af disse sager har auditørkorpsset fundet grundlag for at antage, at der har været foretaget en strafbar handling.

Blandt kildematerialerne, Task Forcen har haft adgang til, blev der fundet et dokument, som kunne give indtryk af, at der på et tidspunkt blev truffet en beslutning om ikke at orientere om, at det faktiske antal tilbageholdte kunne være større, end hidtidige opgørelser havde vist. Forholdet har været anmeldt til Forsvarets Auditørkorps. Forsvarets Auditørkorps har meddelt Forsvarskommandoen, at efterforskningen af sagen er indstillet, idet der ikke er rimelig formodning om, at der er begået et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige. Forsvarets Auditørkorps har lagt vægt på, at forholdet jf. straffeloven er forældet.